

Daša Drndić: Leica format, ulomak:

Needless to say, brošuru akademika Franje Kogoja (Izdavački zavod JAZU, Zagreb, 1949), proučila sam od korica do korica. Na 74. stranici autor spominje slučaj manifestnog sifilisa koji je buknuo nakon latentne sifilitične faze u trajanju od punih pedeset godina:

Preko 70 godina star, somatički prilično oronuo liječnik, došao je na kliniku s ulceracijama koje su se smjestile na predlaktici u tečaju limfnog suda i koje je on sam dijagnosticirao kao sporotrihotične gume.

Sporotrihoza je gljivična, kozmopolitski raširena bolest, češće u tropima, osobito kod muškaraca, zemljoradnika i rudara. Prenosi se preko kontaminirane zemlje, vegetacije, vune i zaraženih životinja. Klinička slika: solitarni ili multipli crvenkasti nodulozni (čvorasti) infiltrati koji se pretvaraju u pustule (gnojne mjehuriće) ili ulceracije (čireve) na koži glave, tijela i osobito ekstremiteta ili na oto-rino-faringo-laringealnoj sluznici; odebljanje limfnih žila, a uzduž njih stvaranje nodulusa koji mogu egzulcerirati; kronični regionalni limfadenitis. Terapija: kalijev jodid, et cetera

...

Iz anamneze smo oprezno doznali da je pacijent prije više od pedeset godina imao na penisu neku leziju nepoznate etiologije; ta lezija spontano je nestala. Kasnije se, kako on navodi, nisu pojavili nikada nikakvi simptomi. Provedene seroreakcije (BWR, KR, MKR i MTR)

BWR – Bordet-Wassermannova reakcija, KR – Kahnova reakcija, MKR – Meinickeova reakcija bistrenja i MTR - Meinickeova reakcija zamućenja.

bile su sve kompletno pozitivne. Pacijentu smo to zatajili i propisali smo mu jodkalij. Ulceracije su vrlo lijepo i brzo zarasle i bolesnik je ostavio kliniku sretan što je tako brzo izliječio “sporotrihozu”.

Obećao je da će s vremena na vrijeme uzimati jod. Uvjereni smo da bi u ovom slučaju bilo suvišno svako drugo liječenje. U svojoj praksi, vidio sam i 100-godišnju ženu s pozitivnom BWR.

Moja baka imala je sestru i polubrata. Oni su živjeli tamo gdje su se i rodili, u gradu na obali mora, moja baka preselila se u Zagreb. Baka je bila okej, vrlo samovoljna jedna žena, moglo bi se reći drčna. Šila je. Kreirala je operne haljine za operne pjevačice. Imala je četrnaest radnica, imala je salon. Poprsje joj je uvijek bilo ukrašeno iglama iz kojih visjeli su konci raznih boja. Kad bi meni nešto šila, po deset puta zvala bi me na probu, vrteći me u krug. Na svakoj probi bocnula bi me iglom u dupe, namjerno, ja bih poskočila a ona bi se smijala. Bila je okrugla, debeljuškasta, ali to samo u starosti, u mladosti bila je lijepa, onako – pune usne, prćasti nos, visoko čelo. Nikada nije posjedila, umrla je a kosa joj je ostala crna, imala je dosta kose ali tanke, fine kao paperje. Djeda nisam upoznala. Srušio se 1943, srce mu je eksplodiralo dok je čitao Kropotkina, ili možda Trotskog, ne znam. Njegove anarhističke knjige raznijeli su nepoznati ljudi nakon rata, tako su mi govorili. Imao je i drugih knjiga, imao je poeziju na gotici, i to je nestalo. Bio je član Komunističke partije Austrije od 1923. Bio je vlasuljar. Pravio je vlasulje za kazalište, za glumce i glumice u stvari, ali i za ćelave ljude. On i moja baka izrodili su troje djece. Svi su mrtvi. Nemam više koga pitati za detalje. Ostalo je nešto unuka doduše, mlađih od mene, oni nemaju pojma, ne zanima ih. Oni i ne žive ovdje.

Ali, sjećam se, nečega se sjećam. Ljeti, odlazili smo kod bakine sestre, ona je pravila torte po narudžbi i nikada mušterijama nije odavala svoje recepte, odnosno, odavala ih je djelomično, uvijek bi nešto izostavila. Čim bi mušterije otišle, namignula bi mi. Imala je dugačke briljantne naušnice koje su zvonile i udarale joj o obraze kad je vrtjela glavom. Moglo bi se reći, bila je nestašna. Kao i njezina sestra, moja baka. Zvala se Claudia. Moja baka zvala se obično – Ana. Kad nije pravila torte, Claudia je davala satove klavira maloj umišljenoj djeci, odreda odjevenoj kao da su lutke. Mi smo se tada morali skloniti, odlazili smo na kupanje ili u dvor ili, ako je padala kiša, a ljeti kiša ne pada baš često, onda u kuhinju. U kuhinji igrali smo “Čovječe, ne ljuti se” i tablanet, dosadne igre i glupe. Bilo nas je petero, dvoje Claudijinih unuka i nas troje Aninih, premda je Ana imala šestero unučadi, jer imala je troje djece, svoju majku i još dvojicu sinova, ali ti unuci nisu dolazili, tko zna zbog čega. Ne sjećam se da su se neki muškarci muvali po stanu. Bila je to velika kamena primorska kuća, ljeti uvijek zamračena, valjda zbog sunca, valjda da se sunce ne prostire po tepisima jer od sunca tepisi izbljede pa im pada cijena. Bilo je mnogo perzijskih tepiha. I ulja na platnu sa sivim olujnim morem. I srebrnih svijećnjaka. Nije bilo radosti u toj kući.

Bila je jedna soba u koju nismo smjeli ulaziti. Vrata te sobe otvarala su se tiho i brzo, krišom, uvijek u isto vrijeme, u vrijeme obroka, a možda i noću, kad smo mi spavali. Iz sobe ponekad dopirala je glazba, ponekad glasovi, zapravo jedan glas koji se umnožavao. Činilo nam se da u sobi stanuje jeka, praznost, velika i mrka rupa. Iz sobe je dopirao smrad, miris truleži, nekakva para koja se, umjesto svjetlosti, provlačila ispod vrata. Nakon svakog Claudijinog izlaska iz te sobe, Claudia je susjedne sobe provjetravala. *Napravit ćemo mali propuh*, govorila je, a naušnice su joj zvonile cin-cin. Znali smo, u sobi stanuje Luigi, Claudijin i Anin polubrat, toliko su nam rekli. *Nono*

Luigi vrlo je bolestan, ne smijemo mu smetati, tako su nam govorili. I, ššššš, stalno su ponavljali.

Jednom, pred kraj ljeta, kad majka je došla po nas, pitala sam ju zašto Luigi ne izlazi iz sobe, zašto ga ne možemo vidjeti, a ona je rekla: *Ima progresivnu paralizu*. Mislila sam da progresivna paraliza obična je paraliza, bila sam mala. Zamisljalo sam Luigija kako sjedi u invalidskim kolicima i smiješi se, zamisljalo sam Claudiju kako ga hrani. Sljedeće godine kod Claudije ostali smo samo dva tjedna, ne dva mjeseca, kao obično. Mislim, bilo je to 1955. Pitala sam Claudiju koliko Luigi ima godina, rekla je sedamdeset i pet, rekla je *Luigi je deset godina stariji od mene, on mi je polubrat*, ali ja sam to već znala. Claudia i Ana imale su istog oca, Luigi je imao nekog drugog oca, samo im je majka svima bila jedna. Tog ljeta, da, 1955, prisluškivala sam njihov noćni razgovor: u kuhinji sjedile su nona Ana (koja je nenadano doputovala), nona Claudia i moja mama (koja je došla da nas vodi kući). Claudia je pekla kiflice s orasima i muvala se oko štednjaka. Na nosu je imala mrlju od šećera u prahu. Imala je zavrtnute rukave i goleme bijele nadlaktice koje su se klatile od ispod, ljuljale su se kao da će meso na njima otkaçiti se i tresnuti o kameni kuhinjski pod. Imala je brze prste, uvijali su kiflice kao da šeću po dirkama klavira. Mirisalo je na blagdane. I nona Ana imala je brze prste, debeljuškaste, šila je nešto od crne čipke. Majku sam gledala s leđa. Bila je bosa, njene cipele, crvene, s vrlo visokim potpeticama ležale su izvrtnute ispod stola. Na sebi je imala bijelu bluzu na tanke crvene pruge, sjajnu, sa šal kragom, obožavala je bluže sa šal ovratnicima, vezivala ih je u mašnu ispod vrata, bile su to Chanel bluže, poslije sam saznala, u odraslosti. Mirisalo je na topli kruh, mirisalo je na mir. Mirisalo je na bajame i marcipan. Virila sam kroz jedva odškrinuta vrata, ležeći potrbuške na podu u tinelu, na perzijskom tepihu, i gledala kako iz tog modrog tepiha penju se zrnca prašine prema tankom svjetlosnom stupu koji se ukopao na pragu između kuhinje i sobe. Bilo je jako kasno, bila je mračna ljetna noć, bešumna. Majka ponavlja riječ *tabes*: *tabes radi ovo, tabes radi ono*, slušam i mislim *tabes* sigurno je neki opaki čovjek koji dobrim ljudima priređuje svakakve grozote, jer taj majčin “*tabes*” pokazao se naskroz nakaznim.

Nisam bila poslušno dijete. Nona Ana znala me je gledati u oči i govoriti: *Kuge, gladi i rata*, onda bi zastala, onda bi nastavila: *i tebe, oslobodi me Gospodine*. To je zvučalo bezobrazno s njezine strane. Svejedno, nonu Anu voljela sam premda to tada nisam znala, to se pokazalo kasnije.

Na prstima odlazim do vrata Luigijeve sobe. One tri u kuhinji melju, sve tri uglas. Atmosfera nije više tajnovita, mrtvačka, možda jedu kiflice, pomislim. Ulazim tiho, najtiše što mogu. Prelazim prag, kao da se netko usrao. Miris urina miješa se sa slatkasto otužnim mirisom truljenja, smrdi kao zaboravljene školjke u plastičnoj vrećici na dnu torbe za plažu. Vratima okrenut leđima sjedi taj Luigi i gleda u prozor a prozor je zatvoren, grilje također. Luigi gleda ni u što, možda jedino u smotuljak svoje prošlosti.

Pokraj Luigija gori stolna lampa s prozirnim abažurum u obliku japanskog kišobrana. Luigi ukočeno okrene lice prema mlakoj svjetlosti i stane drmati glavom kao da mu uši mile po skalpu i licu a ne može ih stresti. Vidim mu profil. Pokušava napipati lampu, promašuje, pokuša ponovno, dlan mu padne na žarulju i na njoj ostane prilijepljen. Miris kože koja gori. I onako tanka svjetlost gasi se. Imam sedam godina, srce mi galopira. Skamenjena stojim na ulazu, soba je mala i na moje oči smanjuje se a Luigi raste kao da je Alica. Ustane, napravi pola koraka i opet se složi u fotelju, noge mu vise, noge su mu oduzete, to su mrtve noge. Sobom se razlije smrad. Luigi kaki u gaće,

čuje se, ima proljev, hvatam dah. Na zidovima više neke uokvirene diplome, ne vidim kakve, ne vidim čije. Luigi šapće, njegov šapat šupalj je kao kapanje vode u napuštenoj špilji, to je šapat sazdan od jeke; dosadan i monoton molitveni šapat, nije ni vapaj, samo šapat. Ne razumijem što govori, riječi mu se lijepe jedna o drugu pa kao beskrajno dugo pletivo, kao kakav jednobojni žal bez kraja, padaju na pod. Onda kaže: *Majmuni plaču. Hiperbola*. Još više se prepadnem pa napustim sobu. U hodniku, ruke mi krenu drhtati, tresu se kao da su tuđe, kao da su to neke ruke samostalne, epileptičarske.

U kuhinji mama govori: *Bit će sve gore. Treba ga smjestiti na neurologiju. Ili na psihijatriju.*

Tako to biva. Moj otac P. G. me je začeo kad je već bio slijep, a ubrzo po mom rođenju bio je prikovan za fotelju svojom jezivom boleštinom. ... Sljedeća stvar je vezana za njegovu paralizu i njegovu sljepilo: nije mogao ići pišati u zahod kao ostali svijet, nego je bio prisiljen to raditi pod fotelju, u jednu malu posudu, i kako se to dosta često dešavalo, nije se ustručavao pišati preda mnom pokrivajući se dekom, koju je, s obzirom na slijepilo, najčešće stavljao naopako. Ali najčudniji je bio način na koji je on gledao pri pišanju. Kako nije ništa vidio, njegove zjenice su često skretale nagore, kao da zuri u prazno, pod sam kapak, i to se pogotovo dešavalo u trenucima kad bi pišao. Imao je, uostalom, veoma krupne oči, širom otvorene, na licu koje je podsjećalo na orlovski kljun, i te raširene oči bivale bi gotovo sasvim bijele pri pišanju, s potpuno tupim izrazom prepuštanja i izgubljenosti u jednom svijetu koji je samo on mogao vidjeti i koji mu je izmamljivao mutan osmijeh...

Imao sam otprilike četrnaest godina kad se moja ljubav prema ocu preobratala u duboku i nesvjesnu mržnju. Tad sam potajno počeo uživati u kricima koje su mu neprestano izazivali munjeviti bolovi tabesa, a koji spadaju među najstrašnije. Stanje prljavštine i zadaha na gnoj, na koje ga je stalno srozavala njegova potpuna obogaljenost (dešavalo mu se, recimo, da se usere u gaće), nije mi bilo ni izbliza onako neprijatno kao što sam vjerovao...

Jedne noći, majku i mene probudiše njegovi vatreni govori; sifilitičar je doslovno urlikao u svojoj sobi: naprasno je sišao s uma.

Vaš, Georges Bataille

Narednog ljeta nismo otišli tamo, na ono more. Majka je rekla: *Umro je Ludwig. Ja sam pitala koji Ludwig? a ona je rekla barba Luigi, doktor Ludwig, nona Anin i nona Claudijin polubrat.*

Poslije, majka nam je svima radila Wassermannov test, godinama, što, danas vidim, bilo je potpuno van pameti. Strah je nerazumna zvijer.

Rekoh, četrdeset godina ime Ludwig i veza tog imena sa sifilisom bilo je izvan moje stvarnosti. Vjerovala sam da to ime pokopano je zajedno sa sudbinom čovjeka kojem je pripadalo. Da sve tragove te ni po čemu iznimne sudbine odnijelo je vrijeme, da duhovi mrtvih pohode žive u literaturi, u izmišljotinama knjiškim, a da stvarnost sva je od staza koje doista se račvaju u nedogled, bez ikakvog izgleda da se bilo gdje, bilo kada, ponovno sretnu, spoje i isprepletu. Da vrijeme samo sebe proždire dok ne rastoči se u mikronske čestice iz kojih rađa se novo, ne manje bolesno, ali izdržljivije vrijeme – naše

vrijeme, sadašnje. Da tok tog vremena moguće je uhvatiti, položiti ga u korito i reći mu kako i kamo treba teći da ne bi se iznova raspalo. A sad, ime Ludwiga Jakoba Fritza utisnuto prije gotovo stotinu godina u memljive knjige koje su mi ležale u krilu, kao kakav duh izronilo je iz grobnice na koju nije položena ploča, iz grobnice koja tko zna koliko dugo čeka otvorena, i za koju ne zna se kada će (i ako) itko udostojiti se njenu mračnu utrobu zatvoriti, spustiti poklopac i jami prošlosti okrenuti leđa; ostaviti i čednim i nakaznim mrtvacima u toj raci da se međusobno proždiru ili da plešu vlastiti život, kako im drago, a nas da puste na miru. Je li Luigi, *barba Luigi, doktor Ludwig*, bio Ludwig Jakob Fritz, nikad se neće saznati.

Vrlo je vjerojatno da se slučaj profesora Kogojja, slučaj *somatički prilično oronulog, preko 70 godina starog liječnika s latentnim sifilisom koji nakon punih pedeset godina postaje manifestan*, odnosio na Ludwiga Jakoba Fritza. Ludwig Jakob Fritz 1911. imao je trideset i pet godina, znači, rođen je 1876. Godine 1949, kad akademik Kogoj objavljuje brošuru u kojoj opisuje bolest neimenovanog liječnika, Ludwigu Jakobu Fritzu su sedamdeset i tri, odnosno *preko 70*. Ako je njegov sifilis u njemu čučao punih pedeset godina, zaradio ga je 1899, s dvadeset tri, znači nije ga dobio onomad, tokom posjeta ovome ovdje gradu, znači nije ga zarazila cvječarica Clara, što ne mora značiti da i njenim krvotokom nisu kolale spirohete, jedino što njene spirohete nisu podivljale, a one Ludwiga Jakoba Fritza jesu. Pomislim, možda je cvječarica Clara, ona koja do 1992. pijana tumara zapuštenim sobama nekadašnjeg "Hotela Hungaria", a koje se nalaze na katu ispod mog, možda je ona ta *stogodišnja žena s pozitivnom BWR* koju doktor Kogoj spominje, poslije shvatim da to je nemoguće, da godine se ne poklapaju. Nije bitno. Uopće nije bitno. Opet se pokazalo kako niti od kojih sazdana su ljudski životi nikada ne pokidaju se skroz, kako te niti upliću se, zapliću se, i na koncu stapaju se u nekakvu protoplazmatičnu tvar golim okom nevidljivu, u živu tvar koja se kreće, koja se giba, u ameboidnu praživotinju koja plazi oko nas, migolji se, mijenja oblik, razlijeva se, dok nas posve ne opkoli i usisa.

Neobjašnjivo je kako Ludwig Jakob Fritz, liječnik, *leziju nepoznate etiologije na (svome) penisu*, ne povezuje s mogućom sifilitičnom infekcijom. On 1911. nosi pismo doktora Grošića profesoru Noguchiju, a profesor Hideyo Noguchi već je svjetski poznat bakteriolog, direktor Rockefellerova instituta u New Yorku u kojem 1910. kreće u proučavanje sifilisa, da bi 1913. dokazao kako u mozgu luetičara, raskalašna bakantkinja *Treponema pallidum* terevenči i orgija dok svog domaćima doslovno ne izludi. Neshvatljivo je da doktoru Ludwigu Jakobu Fritzu ništa ne "klikne" kad profesor Hideyo Noguchi spirohete iz mozga paralitičara prenosi na kuniće i time potvrđuje povezanost sifilisa i progresivne paralize, kad ubrzo potom dolazi u Evropu gdje po svim poznatim medicinskim centrima o svom otkriću predaje i govori, pa zar Ludwig Jakob Fritz ne vidi, novine su pune. Neshvatljiv je *kurzschluss* do kojeg dolazi u tada relativno razumnom i treponemama još sasvim neizrešetanom mozgu Ludwiga Jakoba Fritza, ako se zna da već 1907, nakon 605 pokušaja, Paul Ehrlich (Nobelova nagrada za medicinu, 1908) sintetizira čuveni "spoj 606", kasnije nazvan *Salvarsan*, koji snažno djeluje tripanocidno i spirohetocidno; ako se zna da 1912, neumorno tragajući za još efikasnijim lijekom protiv sifilisa, Paul Ehrlich pronalazi "preparat 914" ili *Neosalvarsan*, a on se (u kombinaciji s kasnije sintetiziranim lijekovima od kojih dva, *Mapharsen* i *Stovarsol* također otkriva Ehrlich), koristi i danas. Pa, Paul Ehrlich bio je Ludwigu Jakobu Fritzu takoreći tu, pod nosom, još kad je kao Kochov asistent dolazio sanirati Brione, a i kasnije, u Berlinu, nije

mu baš bio bogu iza leđa. Ludwig Jakob Fritz, s tada samo pritajenim gnijezdima živih treponema u tijelu, šeće po svijetu, kupuje tanke rukavice s mirisom ruža, posjećuje bordele, promatra zalaske sunca i okolo sije svoju zarazu.

Ehrlich postaje član osamdeset i jedne akademije znanosti i član renomiranih stručnih društava Austrije, Njemačke, Francuske, Velike Britanije, Danske, Brazila, Grčke, Mađarske, Italije, Nizozemske, Rumunjske, Egipta, Srbije, Belgije, Finske, Švedske, Turske, Sjedinjenih Država, Norveške, Rusije, Japana, Španjolske, Venezuele, ima počasne doktorate Sveučilišta u Chicagu, Göttingenu, Oxfordu, Ateni i Breslau, desetljećima grmi pred liječničkim svijetom pozivajući ga da “puca na mikrobe čarobnim mecima”, zalažući se za metodu kemoterapije sifilisa, a Ludwig Jakob Fritz blažen u svojoj malenosti, u svom sklopljenom i prazninom ograđenom životu, Ludwig Jakob Fritz i ne pomišlja na pogreb koji mu se sprema, pojma nema da postao je karika u lancu te grozne bolesti koja (tada još uvijek) kruži svijetom. Mogao se izvući; godine 1911. Ludwig Jakob Fritz mogao se liječiti, a pošto nije, danas teško je ustanoviti na kojim sve kontinentima šeću njegove spirohete, u čije sve živote useljavale su se, kakve sve nakaznosti izazvale su i, ne zna se, je li danas, kad lijekovi postoje, ta nevidljiva povezanost sudbina konačno prekinuta. Trebao se Ludwig Jakob Fritz samo sjetiti kako sve bolesti ne manifestiraju se odmah, kako neke bolesti račun ispostavljaju ponekad i pedeset-šezdeset godina kasnije, kako ima opakih bolesti koje vraćaju se, preskoče generaciju-dvije pa opet dođu, čak osvježene, ojačane, kako ti grijesi očeva vrlo žilavi su grijesi, kako utvare gospođe Alvin zapravo uopće nisu utvare nego opipljive strahote koje čovjeka pretvaraju u rastočenu masu otrovnih stanica, kužnih. Velike sljepoće teku svijetom. Gdje su izvori tih gustih prljavih voda, teško je reći.

I ban Jelačić umire od sifilisa, lud.

I Henrik VIII.

I Ivan Grozni.

I papa Julije II.

I kardinal Wolsey.

I Charles Baudelaire i njegov rođak Guy de Maupassant i Flaubert umiru zaraženi sifilisom, paralizirani i slijepi, ljudi.

I Rimbaud i Daudet.

I Nietzsche. Nietzsche u Torinu kolabira na ulici i zauvijek gubi razum. Posljednjih jedanaest godina života provodi u mentalnim institucijama, potpuno oduzet.

Cesare Borgia jedan je od najpoznatijih svjetskih sifilitičara.

Kompozitor Hugo Wolf umire u bečkoj ludnici. Dijagnoza: tercijarni stadij sifilisa.

Donizetti, nijem, oduzet i lud, od sifilisa umire u Bergamu. Pokopan je u bazilici Santa Maria Maggiore.

Franz Schubert umire od sifilisa u 31. godini života.

Smetanu u travnju 1884. smještaju u prašku ludnicu u kojoj umire mjesec dana kasnije, od sifilisa.

Al Capone – sifilis, tercijarni stadij. U izolaciji igra karte i peca, dok može, onda gubi razum i umre.

Ima ih još mnogo, poznatih i nepoznatih.

Istraživanjima Noguchija i Ehrlicha prethodila su brojna druga, što časna, što nečasna, znanstvena i šarlatanska. U nekima od njih, veliki eksperimentatori Trećeg Reicha nalaze ideje i poticaje za svoja monstrozna i najčešće besmislena i beskorisna mučenja živih i dotada zdravih primjeraka “niže ljudske rase”. Danas se to zaboravlja, čovječanstvo ima druga posla. I u devetnaestom stoljeću bilo je bolesnih umova, i u sedamnaestom, i ranije, ima ih danas, uvijek ih je bilo i uvijek će ih biti, tih samozvanih nadljudi, neljudi. Otkrivanje lijeka protiv sifilisa, “ptice-rugalice” ljudskoj sorti, kao i protiv ostalih veneričnih bolesti, bio je izazov. Sigurna i beskonačna kopulacija – opstanak vrste – besmrtnost: neostvaren i hvala bogu neostvariv ljudski san. Kuga je “sređena”, sifilis je ušutkan, buknila je sida. Ebola, kravlje ludilo, ljudsko ludilo, kloniranje i autokloniranje: monstumi gmižu ovim planetom sve više nalik na kuću strave i općeljudskog užasa.

Godine 1895. newyorški pedijatar Henry Heiman, u tada relevantnom medicinskom časopisu opisuje namjernu kontaminaciju jednog četverogodišnjaka, jednog česnaestogodišnjaka i muškarca od dvadeset šest godina gonorejom, u cilju pronalaženja lijeka protiv te rasprostranjene bolesti. Opravdanje za eksperiment nalazi u činjenici da “jedan dječak je idiot i kronični epileptičar, drugi dječak je idiot, a mladić se nalazi u terminalnom stadiju tuberkuloze”.

Izvjesci dr. Leffingwell baca se na posao. Otkriva da u devetnaestom stoljeću u Americi desetljećima vrše se eksperimenti na odraslima iz ubožnica i na djeci iz sirotišta. Saznaje da dr. Sydney Ringer sa Sveučilišne klinike u Londonu pacijentima, uglavnom djeci mlađoj od deset godina, prepisuje prevelike doze toksičnih lijekova, uslijed čega ona pate od teških glavobolja, grčenja udova, čestog povraćanja i ozbiljnih problema s vidom.

Dr. Ringer rezultate svojih istraživanja obznanjuje u knjizi *A Handbook of Therapeutics*. Kao važan udžbenik, knjiga doživljava osam izdanja.

Godine 1949. E. Westacot objavljuje istraživanje naslovljeno *A Century of Vivisection and Anti-Vivisection* u kojoj opisuje pokuse bečkog profesora Neissera. U bečkim medicinskim novinama, Neisser 29. travnja 1899. godine piše kako je osmero zdrave djece namjerno zarazio sifilisom. Troje djece odmah je oboljelo, dok je kod četvrtog djeteta kasnije dijagnosticiran tumor na mozgu. Pod izgovorom da proučava imunizaciju zdravih osoba protiv sifilisa tako što im ubrizgava serum sifilitičnih pacijenata, Neisser je zarazio i tri prostitutke od kojih za izvođenje svojih pokusa nije tražio prethodnu suglasnost.

Godine 1913. Zastupnički dom države Pennsylvanije objavljuje podatak da je “dobrotom nekoliko bolnica” 146-ero djece zaraženo sifilisom, dok je u Philadelphiji “ispitivan vid” petnaestoro djece tako što im se u oči ukapavao tuberculin. Nekolicina djece nepovratno je oslijepila.

Ako se izuzme relativno mali broj nacističkih liječnika kojima je za njihova zlodjela suđeno, te još manji broj onih kojima su izrečene kazne doživotnog zatvora ili koji su pogubljeni, u novijoj povijesti gotovo nijedan liječnik nije ozbiljno kažnjen za eksperimentiranje na ljudima, štoviše, mnogi su unapređivani i nagrađivani.

Vjerojatno najsramnija drama sa sifilisom u glavnoj ulozi odigravala se od 1932. do 1972. u mjestu Tuskegee u okrugu Macon, američke države Alabame, gdje su se kod 399 sifilisom već zaraženih Crnaca četrdeset godina pratili *spontani* razvoj i tok bolesti, uz namjerno uskraćivanje lijekova. Kasnija ispitivanja pokazala su da je samo mali broj

liječnika znao za eksperiment, dok pacijenti nisu imali pojma o čemu se radi – “krv vam je otrovana”, to je sve što su im rekli. Zamorci su birani među siromašnim i nepismenim muškarcima (Crncima) koji do tada nisu odlazili liječniku. Obećani su im besplatni zdravstveni pregledi, besplatan prijevoz do klinike, topli obroci pri posjetu bolnici, besplatno liječenje za manje tegobe i - novčana pomoć pri ukopu. Fleming otkriva penicilin 1928. i on se otada, u kombinaciji sa salvarsanom koristi u terapiji sifilisa.

Godine 1973. ad hoc sazvano Državno savjetodavno tijelo donosi Izvještaj o slučajevima sifilisa u Tuskegeeju, i zaključuje da “znanstvena zajednica nema više legitimitet pri odlučivanju o pravima pojedinaca kad su u pitanju znanstvena istraživanja”.

Godine 1997. predsjednik Clinton službeno i javno ispričava se žrtvama eksperimenta, svim namjerno neliječenim a oboljelim od sifilisa, i obećava im isplatu odgovarajuće odštete.